

عنوان: بررسی عوامل مؤثر بر شکل گیری مدارس پیشرو در نظام آموزش و پرورش ایران

فرح زنوزی^۱، جواد کیهان^۲، رحیم فردیان^۳

اطلاعات مربوط به مقاله

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر شکل گیری مدارس پیشرو می باشد، تا در آموزش و پرورش ایران مورد استفاده قرار گیرد. برای این منظور ابتدا با توجه به پیشینه تحقیق و مبانی نظری چهارچوب مفهومی در زمینه مولفه های یک مدرسه کارآمد و پیشرو ارائه گردید. این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی و توسعه ای و روش آن به خاطر طبیعت موضوع، از نوع ترکیبی، و مشتمل بر روشهای کمی و کیفی می باشد. جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه مدیران و دبیران شاغل در مدارس منطقه ۱۵ و ۱۶ شهر تهران می باشد. طبق اطلاعات بدست آمده جامعه آماری حدود ۳۰۰۰ نفر می باشد. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۳۴۴ نفر برآورد شده است. برای نمونه گیری در این پژوهش از روش نمونه گیری طبقه ای استفاده شد، که ۸۴ نفر از مدیران و ۲۶۰ نفر از دبیران در مطالعه حاضر، شرکت کرده اند. ابزار این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته می باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها و پاسخ به سؤالهای پژوهش، از آزمون ضریب همبستگی و تحلیل عاملی استفاده شد. نتایج تحقیق نشان دادند که مولفه های مدیریت ورهبری، عوامل پژوهشی، عوامل آموزشی، منابع انسانی، بودجه و زیرساخت ها، فناوری و تجهیزات به عنوان مولفه های اصلی شکل گیری مدارس پیشرو می باشند که مولفه عوامل آموزشی بیشترین سهم را دارد.

کلید واژگان

مدارس، پیشرو، آموزش، پژوهش، مدیریت

۱. دانشجوی دکتری رشته علوم تربیتی دانشگاه آزاد، ارومیه، ایران

۲. دکتری علوم تربیتی، دانشگاه آزاد، ارومیه، ایران

۳. دانشجوی دکتری رشته علوم تربیتی دانشگاه آزاد، ارومیه، ایران

مقدمه

در آغاز قرن بیستم یعنی زمانی که وظایف آموزشی و پرورشی خانواده ها به تدریج به سازمان اجتماعی مدارس انتقال یافت این سازمانها به کانون اصلی تعلیم و تربیت تبدیل شده‌اند (شیرزاد، ۱۳۸۷). امروزه همه کشورها کلید توسعه و پیشرفت بلامنازع خود را در تمام ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، علمی و فنی در نظام آموزشی کارآمد و قدرتمند جستجو می کنند. آنان برای دستیابی به این رسالت خطیر و سترگ در تکاپوی آماده سازی مدارس کارآمد و قوی برای پاسخگویی به نیازهای کودکان، نوجوانان و جوانان در هزاره سوم هستند. پر واضح است که نیازهای امروزین نسل حاضر سقفی به مراتب فراتر از نیازهای نسل دیروز داشته و قطعا نسل فردا، خواسته ها و نیازهای نسل امروز را بر نمی تابد. ارتقاء کیفیت آموزشی در مدارس امری حیاتی است چرا که مدارس پیشرو نهضتی است که بر پایه ی آن تک تک دانش آموزان می توتند به موفقیت نسبی دست یابند و نباید آنان به شاگرد اول و دوم و .. تقسیم بندی نمود. از سوی دیگر روش تدریس نیز روش معلم محور نخواهد بود. این مدارس به ویژه در ایران مدرسی هستند مبتنی بر ساختار علمی یک مدرسه پیشرفته که تعامل بین گروههای موجود تعاملی پویا و روشن می باشد (بهروزی، ۱۳۸۸).

اکنون که در آستانه هزاره سوم قرن پر تلاطم، عصر مجازی شدن، جهانی شدن، فرامدرن و فرا شناخت به سر می بریم وضعیت آموزش و پرورش هر لحظه غیر قابل پیش بینی و فرایچیده می گردد. برای زندگی در عصر جهانی شدن، انسانها باید آگاهی جهانی و مهارت های جهانی داشته باشند. لذا برای داشتن آگاهی جهانی به برنامه درسی هوشمند و کارآمد نیاز داریم زیرا که بر نامه هوشکمد ملت هوشمند را بوجود می آورد (قورچیان و خدیوی، ۱۳۸۳).

نهادهای آموزشی، خود در مفهوم سازی و شکل گیری پدیده جهانی شدن نقش بسزایی داشته اند، با این وجود، پدیده ی جهانی شدن چالشهای جدیدی را برای این موسسات به وجود آورده است. می توان اظهار داشت که جهانی شدن فرصت ها و تهدیدهای جدی برای آموزش کشورها به همراه دارد. اساس آموزش در دوره ای پایه ریزی شده که اهداف آن حفظ و گسترش فرهنگ ملی و تربیت نیروی ماهران آموخته برای اقتصاد ملی بوده، اما جهانی سازی از ارزشهای فراملیتی سخن به میان می آورد و از نقش جدید آموزش در ایجاد این ارزشهای مشترک گفتگو می کند (مهرعلی زاده به نقل از قورچیان و همکاران، ۱۳۹۳).

چالش های جهانی آموزش و پرورش در قرن بیست و یکم را می توان ناشی از دیدگاه های نو به کارکردهای آموزشی و پرورش دانست. این دیدگاه ها قطعاً رویکردهای متفاوتی را به مشکلات آموزش و پرورش ایران و توانمندی های آن اضافه و موضوعات گوناگونی را مطرح می سازند. مباحثی که هم در میان پژوهشگران و اندیشمندان آموزش و پرورش در سطح مدارس و مراکز پژوهشی مطرح می باشد و هم نظر کارشناسان آموزش و پرورش، معلمان، والدین و جامعه را به خود معطوف ساخته است (مدهوشی و نیازی، ۱۳۸۵).

معمولاً عموم مردم، نقش اصلی آموزش و پرورش را آموزش، سواد خواندن و نوشتن می‌دانند (قربانی ۱۳۹۳). اگرچه مهارت مزبور به عنوان یک هدف مهم در آموزش و پرورش محسوب می‌شود، اما تنها هدف این سازمان نیست. چه بسا اهداف متعالی دیگری بسیار مهم تر از سواد خواندن و نوشتن در آموزش و پرورش ایران منظور شده که در ذیل اهم این اهداف به صورت کلی بیان می‌شود:

- ۱- ایجاد زمینه‌ی لازم برای خودشناسی، خداشناسی و تقویت ایمان و اعتقاد به مبانی اسلامی.
- ۲- پرورش روحیه‌ی اعتماد به نفس و استقلال شخصیت انسانی.
- ۳- پرورش عواطف انسانی و همزیستی مسالمت آمیز و آموزش و توسعه‌ی زندگی اجتماعی.
- ۴- پرورش روحیه‌ی نظم و انضباط.
- ۵- ایجاد و تقویت روحیه‌ی کار، تلاش و دوری از بطالت و مشاغل کاذب.
- ۶- تقویت روحیه‌ی تحقیق، تعمیق، تفکر، نقد، ابتکار، خلاقیت و کارآفرینی.
- ۷- شناخت استعدادها و علایق افراد و پرورش آن‌ها در جهت اعتلای فرد و جامعه‌ی ملی و جهانی.
- ۸- شناخت اسرار جهان آفرینش و قوانین طبیعت به عنوان آیات الهی (مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش) (کمالی، ۱۳۸۹).

با در نظر گرفتن نقش جدید مدارس، شک نیست که تضادهایی در نقش سنتی و جدید مدارس وجود داشته باشد. امروزه مدارس نه فقط دانش آموزان را آماده می‌کنند تا به نیازهای فوری بازار از راه یک رویکرد کاری پاسخ دهند، بلکه آنها را به انجام فعالیت‌هایی که منجر به نوآوری و ابتکارات فناورانه شود، تشویق می‌کنند. به این ترتیب اولین تمرکز مدارس و مراکز تحقیقاتی باید اطمینان به توانایی در تربیت دانش آموزان خلاق باشد تا ایده‌های نوآورانه تا حد ممکن به استفاده عملی و تبدیل ثروت بدل شود. مدارس، اکنون در سرتاسر دنیا به طور فزاینده‌ای در حال تغییر نقش اولیه و سنتی خود (آموزش و تحقیق) به الگوی مدارس کارآفرین بوده (اتزکویتز و همکاران، ۲۰۱۴).

اما با وجود مشکلاتی از قبیل متد آموزشی واردتی و ناهمگون، عدم توجه به نظریه‌های جدید و نو در حوزه آموزش، نبود امکانات مناسب آموزشی و خلا تجربه و آزمایش، عدم آموزش کارآمد و موثر با توجه به نیازهای جامعه و همچنین مجازی شدن آموزش از جمله مشکلات متعدد ارتباط الکترونیکی معلمان با دانش آموزان، عدم برنامه‌ریزی برای جلوگیری از رهاشدگی دانش آموزان در بستر باز اینترنت، لزوم برنامه‌ریزی برای ارتقای تحصیلی و رشد شخصیتی دانش آموزان، کم توجهی به ایجاد بستری برای اشتراک گذاری دانش و تجربیات معلمان در سطوح مختلف ملی و همچنین نبود پوشش کامل شبکه اطلاعات و فناوری بر آن شدیم تا با نگاه به مشکلات موجود بدنبال

بررسی عواملی برای ایجاد یک مدرسه پیشرو که ضمن حل مشکلات موجود با هدف ارتقای کیفیت، دارای دید جهانی و ارائه مدل بومی در نظام آموزش و پرورش باشد.

مدرسه پیشرو

مدرسه پیشرو مدرسه‌ای است که می‌تواند کارکرد خود را با توجه به نیازهای روز جامعه و کودکان تغییر دهد و آن را ارزیابی کند. آنچه مدرسه پیشرو را از مدارس سنتی متمایز می‌سازد، تفاوت در ساختار و کارکردهای مدرسه است. در رویکرد سنتی توجه همه به کمیته‌هاست؛ بنابراین راه‌حل بیشتر مسایل در امکانات اقتصادی جست‌وجو می‌شود ولی آنچه مدرسه پیشرو را می‌سازد نگاه متفاوت به تعاملات درون نظام آموزشی، کیفیت برون‌دادهای مدرسه و نقش امکانات مالی در بهبود کیفیت آموزشی است. براساس این نگرش، داشتن مدرسه پیشرو با وجود کمبود منابع مالی نیز امکان‌پذیر است و حتی مدرسه‌ای که در آن کامپیوتر نباشد، می‌تواند شوق‌انگیز باشد. در رویکرد نوین، فناوری آموزشی پیچیده و گران‌قیمت ضامن بهبود کیفیت تلقی نمی‌شود بلکه کم‌ارزش‌ترین شیء پیرامون فرد، خانه، مدرسه، کلاس، معلم و دانش‌آموز نیز می‌تواند یک وسیله کمک آموزشی باشد و فرد را در فرآیند یاددهی - یادگیری برای آموزشی اثربخش یاری دهد. باتوجه به تحولات علمی و آموزشی در جهان امروز تغییرات در آموزش و پرورش به صورت محتوایی لازم و ضروری است و به این نکته توجه داشته باشیم که نظام متحول شده نظامی است که در آن دانش آموز را باسواد معنوی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، هنری و علمی و حرفه‌ای و فناوری و بهداشتی و... آشنا می‌کند و ضمن انتقال ارزشها و معیارهای جامعه، باید ونبایدهای فلسفه را نیز تحلیل و تبیین می‌نماید، از اینرو ضرورت و اهمیت طراحی مدلی نوآورانه در نظام آموزش و پرورش کشور به شدت احساس می‌باشد.

در این پژوهش مولفه‌ها بر اساس رتبه بندی موسسه بین المللی Quacquarelli Symonds (QS)، که هر ساله در دنیا رتبه بندی جهانی مدارس و دانشگاهها را ارائه میکند، انتخاب شدند و بهترین مدارس دنیا بر اساس رتبه بندی QS در سال ۲۰۲۲ در ذیل ارائه شده است.

-برترین مدارس دنیا در سال ۲۰۲۲ بر اساس رتبه‌بندی QS^۱

-مدارس هاروارد^۲

مدارس هاروارد یک مدارس تحقیقاتی خصوصی در ماساچوست است. هاروارد در سال ۱۶۳۶ تاسیس و به اسم اولین خیرخواه خود، روحانی جان هاروارد نامگذاری شد. این مدارس قدیمی‌ترین موسسه آموزش عالی در ایالات متحده و از معتبرترین موسسات آموزشی جهان است.

^۱ . World University Rankings

^۲ . Harvard University

آموزش کارآفرینی برای اولین بار در سال ۱۹۴۷ در مدارس هاروارد با ارایه اولین درس کارآفرینی در سطح دانشکده ظهور کرد (کاتز، ۲۰۰۳). فقط پنجاه سال بعد در سال ۲۰۰۱، اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی کافمن نشان داد که ثبت نام در دوره های کارآفرینی به بیش از پانزده هزار دانشجو در هر ترم تحصیلی در یک مؤسسه خاص می رسد (سافرانسکی، ۲۰۰۴).

مدرسه هاروارد در بخش های زیر دوره ارایه می دهد: حسابداری، مشاوره، تجارت الکترونیکی، اقتصاد، کارآفرینی، مدیریت مالی، مدیریت عمومی، مدیریت مراقبت های بهداشتی، مدیریت منابع انسانی، تجارت بین المللی، رهبری سازمان، مدیریت تولید و فناوری، بازاریابی، مدیریت پروژه و غیره. شهریه تمام وقت آن حدود ۷۵۰۰۰ دلار در سال است. در زمان فارغ التحصیلی، ۷۷٫۳۰ درصد از فارغ التحصیلان برنامه های تمام وقت، شاغل هستند (گیلمور، ۲۰۲۰).

-مدرسه INSEAD^۱

INSEAD یک مدرسه بازرگانی با موقعیت هایی در اروپا (فرانسه) و مرکزیت پاریس، آسیا (سنگاپور)، خاورمیانه (ابوظبی) و آمریکای شمالی (سانفرانسیسکو) است. این مدرسه در سال ۱۹۵۷ توسط ژرژ دوریوت^۲ "پدر سرمایه داری خطرپذیر" به همراه کلود جانسن^۳ و اولیویه ژیسکار^۴ با هدف پرورش مدیران موفق تاسیس شد و بودجه اصلی موسسه توسط اتاق بازرگانی پاریس تأمین می شد.

-مدرسه لندن

مدرسه کسب و کار لندن یک مدرسه بازرگانی و یک کالج زیرمجموعه مدارس فدرال لندن است. این موسسه در سال ۱۹۶۴ تاسیس شد و شعار آن "تأثیر شگرف بر شیوه تجارت جهان" است. مدرسه کسب و کار لندن به طور مداوم در میان بهترین مدارس کسب و کار جهان قرار دارد. پردیس اصلی در ساسکس پلاس^۵ در لندن واقع شده است (سایت QS).

-بررسی نظام آموزش دوگانه کشور فنلاند

براساس رتبه بندی های صورت گرفته و به اذعان بسیاری از کارشناسان، فنلاند موفق ترین سیستم آموزشی دنیا را دارد. فنلاند کشوری است در شمال اروپا و در منطقه اسکاندیناوی با جمعیتی بالغ بر ۵ میلیون نفر، که میانگین سنی آنها ۴۱/۶ سال است. امید به زندگی برای زنان ۸۲/۳۱ سال و برای مردان ۷۵/۱۵ سال است. تولید ناخالص داخلی فنلاند ۲۵۰ میلیارد دلار است که ۲/۵ درصد آن در بخش کشاورزی، ۳۱/۷ درصد آن در بخش صنعت و ۶۵/۹ درصد آن در بخش خدمات تولید می شود. صادرات این کشور شامل ماشین آلات و تجهیزات، مواد

^۱ Institut Europeen Administration des Affaires

^۲ Goerge Deoriot

^۳ Cloud Jonson

^۴ Olivie Jiscar

^۵ Sussex plus

شیمیایی، آهن آلات، الوار، کاغذ و خمیر کاغذ است. از نظر شاخص فساد اقتصادی، فنلاند (به همراه کشورهای دیگری همچون دانمارک و نیوزیلند) سال‌های زیادی به عنوان کشور نمونه که کمترین فساد اقتصادی را داشته، معرفی شده است. دو میلیون و ۶۸ هزار نیروی کار در این کشور وجود دارد و نرخ بیکاری در آن ۶/۶ درصد است. نرخ تورم فنلاند در سال ۲۰۰۷ میلادی ۲/۷ درصد بود. (World University Ranking World University Rankings)

مدل تعالی سازمانی EFQM

مدل تعالی سازمانی EFQM با هدف کمک به سازمان‌ها در بررسی کارآمدی فرایند توسعه و پیاده‌سازی استراتژی آن‌ها در سال ۱۹۹۰ توسعه یافت. این مدل محبوب‌ترین ابزار مدیریت کیفیت در اروپا محسوب می‌شود که هزاران شرکت از آن استفاده می‌کنند. واژه (EFQM) به معنای بنیاد مدیریت کیفیت اروپا است. نسخه ۲۰۱۳ تازه‌ترین نسخه این مدل به شمار می‌رود که با قوانین جدید تطابق پیدا کرده و از سه بخش تشکیل شده است:

- مفاهیم بنیادین تعالی: ۸ مفهوم تعالی وجود دارد که نمایی جامع از این مدل ارائه می‌دهند.
- مدل ۹ چارچوب: ۳۲ معیار وجود دارد که در ۹ چارچوب دسته‌بندی شده‌اند و برای درک جزئیات سازمان استفاده می‌شوند.
- رادار (مخفف نتایج، رویکردها، پیاده‌سازی، ارزیابی و اصلاح): از این بخش برای ارزیابی امتیاز در فرایند ارزیابی بر مبنای چرخه پیوسته یادگیری و بهبود استفاده می‌شود.

ساختار ۹ چارچوب عنصر محوری و بنیادین مدل تعالی سازمانی EFQM است. پنج چارچوب سمت چپ «عامل» خوانده می‌شوند و از آن‌ها برای سنجش فعالیت‌هایی در سازمان مثل استراتژی‌ها، سیاست‌ها و فرایندها و افراد دخیل در انجام آن‌ها استفاده می‌شود. در سمت راست چهار «نتایج» یا حاصل کار «عامل‌ها» قرار دارند.

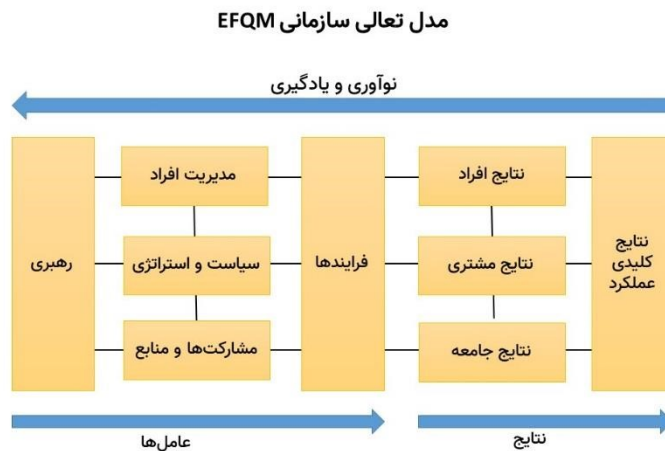
مدل تعالی سازمانی EFQM به افراد این امکان را می‌دهد که روابط علت و معلولی بین کاری که سازمانشان انجام می‌دهد (عامل‌ها) و نتایج به دست آمده را درک کنند.

این مدل ساده به سازمان‌ها این توانایی را می‌دهد که فرمول موفقیت سطح بالایی را در فرایندهای‌شان تعبیه کنند، در صورت نیاز تغییر کرده و همچنین نتایج را اندازه‌گیری کنند. در این تحقیق مدل تعالی سازمانی به عنوان مبنای نظری تحقیق در نظر گرفته شده است (رونق، ۱۳۹۶: ۱۶).

ماروا و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیق‌شان تحت عنوان "استفاده از شیوه‌های کارآفرینی در آموزش رشته‌های پایه در دبیرستان در امارات متحده عربی" به نتایج زیر در آموزش رشته‌های پایه در دبیرستان دست یافتند.

یادگیری تجربی از طریق روش‌های مبتنی برصلاحت، بهترین رویکرد برای اتخاذ یک مدل میان رشته ای میان رشته‌ای با دانش آموزان دبیرستانی است. با این حال، بسیاری از چالش‌های رشته‌های پایه در تحقیقات آینده مانند عدم دانش معلمان رشته‌های پایه درباره یادگیری کارآفرینی، مورد بررسی قرار گرفتند. مطالعات بیشتر برای بررسی تأثیر مدل میان رشته ای توسعه یافته در افزایش شایستگی کارآفرینی دانشجویان توصیه می‌شود.

شکل ۱: مدل تعالی سازمانی EFQM بنیاد اروپا

حجازی و بختیاری (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان "مهارت آموزی و آموزش کارآفرینی در مدارس: چالش‌ها و راهبردها" اظهار می‌دارند: در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران به ارتقای قابلیت‌های کارآفرینانه دانش‌آموزان مدارس و آموزش کارآفرینی در نظام تعلیم و تربیت توجه شده است. هدف این مقاله، شناسایی چالش‌ها و ارائه راهبردهایی برای توسعه و بهبود آموزش مهارت و آموزش کارآفرینی در آموزش و پرورش می‌باشد. این پژوهش از نظر ماهیت تحقیق توصیفی تحلیلی است و در آن از روش تحلیل محتوایی برای بررسی اسنادی استفاده شده است. نمونه آماری از بین تحقیقات انجام شده در زمینه مهارت آموزی در مدارس و آموزش کارآفرینی به عنوان نمونه هدفمند و در دسترس برای مطالعه انتخاب شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های پژوهش مبتنی بر فیش، چک لیست‌ها و فرم‌های محقق ساخته است. بر طبق تحلیل و توصیف پژوهش‌های مرتبط به آموزش کارآفرینی و مهارت در مدارس، اهم چالش‌های مهارت آموزی و آموزش کارآفرینی در مدارس عبارتند از: منابع درسی، فقدان ارتباط با جامعه پیرامونی مدارس و مراکز آموزش کارآفرینی، فناوری، اعتبارات، ارتباط جامعه تعلیم و تربیت با تجارت و کسب و کار، مربیان و پژوهش. این مقاله، ضمن ارائه راهبردهای بهبود وضع موجود، پیشنهادهایی را نیز برای مدیران، تصمیم‌سازان و پژوهشگران آتی ارائه کرده است.

مهرمحمدی (۱۳۹۸) در مقاله ای با عنوان "مدرسه کارآفرین: جستجوی چستی در تربیت فناورانه و چگونگی در تفکر طراحی" اظهار می‌دارد که مدرسه در عصر جدید باید کارکرد کارآفرینی را در کانون توجه داشته باشد تا به نهادی غیر اجتماعی و در صورت استمرار این وضعیت ضد اجتماعی تبدیل نشود. سرنوشت چنین نهادهایی چیزی جز حذف از ساحت جامعه و اضمحلال نیست. مدرسه را باید از جمله با فعال کردن ظرفیت پرورش خرد تکنولوژیک یا اهتمام به سواد تکنولوژیک از وضعیت نیمه جان کنونی نجات داد و به آن حیات دوباره بخشید.

آزادی و ایراندوست (۱۳۹۸) در مقاله ای با عنوان "بررسی مقایسه اثرگذاری مدارس بدون کیف و مدارس سنتی بر آموزش کارآفرینی در دانش آموزان" هدف این پژوهش بررسی مقایسه اثرگذاری مدارس بدون کیف و مدارس سنتی بر کارآفرینی دانش آموزان بود. این پژوهش کاربردی و نیمه آزمایشی از نوع گروه آزمایش با گروه کنترل است. جامعه آماری دانش آموزان پایه ششم ابتدایی شهر اصفهان بود. روش نمونه گیری از نوع هدفمند بوده، به این صورت که از میان مدارس ابتدایی شهر اصفهان مدرسه بدون کیف بهار آزادی و یک مدرسه دولتی که آمادگی همکاری را داشتند انتخاب و دو کلاس ششم ابتدایی از هر مدرسه شامل هر کلاس ۲۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات و پرسشنامه کارآفرینی مارگریت هیل بود. روایی پرسشنامه توسط متخصصین و پایایی پرسشنامه ها با استفاده از ضریب آلفا کرونباخ برابر ۰/۸۲ تایید شد برای تجزیه و تحلیل داده ها در بین گروه ها برای مقایسه دو گروه از آزمون t مستقل استفاده شد. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد اثربخشی مدارس بدون کیف نسبت به مدارس عادی بر کارآفرینی بیشتر است.

اهداف تحقیق

-طراحی مدل مدارس پیشرو در نظام آموزش و پرورش ایران

-تعیین عوامل و سهم هر یک بر شکل گیری مدارس پیشرو

سوالات تحقیق

کدام مؤلفه ها بر شکل گیری مدارس پیشرو تأثیر گذارند؟

مدل بومی برای مدارس پیشرو در ایران چیست؟

مدل مفهومی پژوهش

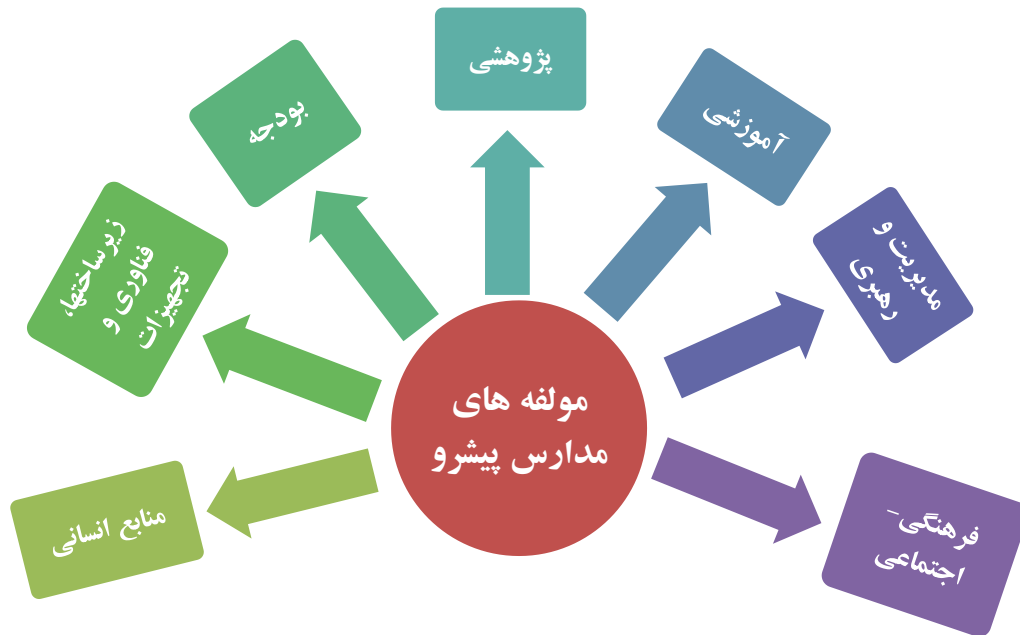
در این پژوهش متغیرهای اولیه تحقیق بر اساس شباهت، ماهیت و قضاوت گروه بندی خواهند شد. و در یک روش گام به گام گروه های کوچکتر بر اساس شباهت، ماهیت و قضاوت در یکدیگر ادغام می شوند تا به یک الگوی کل و جامع در خصوص موضوع تحقیق دست یافت. این روش سلسله مراتبی به طراحی مدل مفهومی و نحوه چیدمان مؤلفه های در پرسشنامه و ابزار تحقیق کمک خواهد نمود.

مدل مفهومی بر اساس مدل های مدارس برتر دنیا، نظریه EFQM، و شاخص های ارزیابی موسسه ی بین المللی QS ارائه شد. بر همین اساس مدل مفهومی تحقیق عبارتست از:

شکل ۲: مدل پیشنهادی تحقیق عوامل موثر بر شکل گیری مدارس پیشرو

روش پژوهش

این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی و توسعه ای روش آن به خاطر طبیعت موضوع، از نوع ترکیبی، و مشتمل بر روشهای کمی و کیفی بود.

دربخش کیفی جهت تعیین مولفه های تأثیرگذار بر شکل گیری مدارس پیشرو بر اساس مطالعه ی تحقیقات پیشین و ادبیات تحقیق در داخل و خارج از کشور و بررسی سایت های معتبر و شاخصهای جهانی ارزیابی موسسه ی بین المللی QS و نظریه تعالی سازمانی و دیگر تحقیقات انجام شده در این زمینه فهرستی از عوامل موثر بر شکل گیری مدارس پیشرو تهیه شد. سپس از طریق مصاحبه با متخصصین و صاحب نظران آموزش ۷ مولفه اصلی و ۳۶ زیر مولفه جهت تعیین عوامل تأثیر گذار و طراحی مدل مدارس پیشرو انتخاب و جهت اجرای تحقیق ارائه شدند.

در بخش کمی از طریق پرسشنامه محقق ساخته اطلاعات مورد نظر جمع آوری و با استفاده از آزمون های آمار توصیفی شامل نما، میانه، میانگین، دامنه تغییرات، واریانس، خطای معیار، ضریب کجی و ضریب کشیدگی و آزمون های آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی و تحلیل عاملی و معادلات ساختاری جهت تعیین مدل پژوهش استفاده و داده های جمع آوری شده تجزیه و تحلیل شدند.

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مدیران و دبیران شاغل به فعالیت در مدارس متوسطه اول مناطق ۱۵ و ۱۶ شهر تهران می باشند، که تعداد کل آنها ۳۰۰۰ نفر می باشد.

با توجه به گستردگی جامعه تحقیق، در این پژوهش با استفاده از جدول مورگان حجم نمونه تحقیق ۳۴۴ نفر برآورد شده است. برای نمونه گیری در این پژوهش از روش نمونه گیری طبقه ای استفاده شد. که ۸۴ نفر از مدیران و ۲۶۰ نفر از دبیران می باشند.

در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات از روش های کتابخانه ای و میدانی استفاده شد. با استفاده از روش کتابخانه ای و بررسی و مطالعه کتب، مقالات، پایان نامه ها، گزارشهای تحقیق و سایر منابع در قالب چاپی و الکترونیکی مبانی نظری، پیشینه و ادبیات مورد نیاز تحقیق و همچنین چارچوب نظری تحقیق تدوین و گردآوری شد.

علاوه براین به منظور تعیین مولفه های اولیه تحقیق و مدل مفهومی اولیه تحقیق از روش کتابخانه ای، مرور ادبیات و پیشینه تحقیق و مصاحبه با صاحب نظران استفاده شده است.

- در روش میدانی با اجرای پرسشنامه حاصل از مطالعات اولیه و مبانی نظری پژوهش، داده های مورد نیاز برای طراحی و تبیین مدل مدارس پیشرو گردآوری شد.

به منظور گردآوری داده ها و اطلاعات مورد نیاز تحقیق از پرسشنامه استفاده شد.

پرسشنامه به منظور گردآوری اطلاعات مورد نیاز از پرسشنامه ترکیبی محقق ساخته برای اندازه گیری عوامل موثر بر شکل گیری مدارس پیشرو استفاده شد.

برای روایی محتوایی و صوری با استفاده از نظر اساتید و مدیران، این پرسشنامه در چندین مرحله تعدیل شده است.

پرسشنامه در میان مدیران و دبیران مناطق ۱۵ و ۱۶ شهر تهران توزیع گردید و برای پرسشنامه آلفای کرونباخ گرفته شد که پایایی شاخص‌های تحقیق در جدول زیر نشان داده شده است. با توجه به اینکه مقادیر مذکور، از حداقل قابل قبول (۰/۷) بیشتر است، پایایی مورد تایید قرار می‌گیرد.

جدول ۱: آلفای کرونباخ پرسشنامه

ضریب آلفا	مولفه های اصلی
۸۳۸.	عوامل پژوهشی
۸۲۹.	مدیریت و رهبری
۶۹۴.	منابع انسانی
۷۹۶.	فناوری و تجهیزات
۸۹۰.	عوامل فرهنگی - اجتماعی
۸۴۶.	بودجه
۹۱۰.	عوامل آموزشی
۰.۸۲۴	مجموع

چنانچه یافته های جدول فوق نشان می دهد: ضرایب آلفای کرونباخ برای مولفه های اصلی شکل گیری مدارس پیشرو مقادیر قابل قبول و معناداری است .

به منظور تجزیه و تحلیل داده ها و برای پاسخگویی به فرضیه و سوال های تحقیق با استفاده از نرم افزار SPSS از روش های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد. در آمارهای توصیفی برای توصیف ویژگی های دموگرافیک نمونه تحقیق از جداول توزیع فراوانی و درصد و به منظور نمایش تصویری داده های فوق، از نمودار ستونی (میله ای) استفاده شد. همچنین نما، میانه و میانگین به عنوان شاخص های گرایش مرکزی، دامنه تغییرات، واریانس و انحراف معیار به عنوان شاخصهای پراکندگی و خطای معیار به عنوان شاخص های توزیع محاسبه شد. برای بررسی فرضیه های تحقیق و در راستای تحلیل داده ها و پاسخ به سؤال های پژوهش، از مدل های آماری ضریب همبستگی و

تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی به منظور شناسایی و تبیین روابط بین متغیرهای عوامل موثر بر شکل گیری مدارس پیشرو استفاده شد. پس از تعیین رابطه میان مولفه ها، به منظور تدوین مدل مدارس پیشرو از آمار پیشرفته شامل معادلات ساختاری استفاده شد.

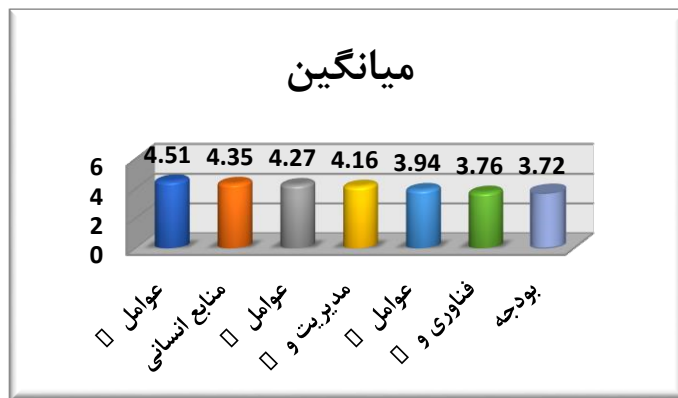
یافته های تحقیق

جدول ۲. توزیع فراوانی جنسیت پاسخگویان

جنسیت پاسخگویان	فراوانی	درصد
زن	۲۲۳	۶۴٫۸
مرد	۱۲۱	۳۵٫۲

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار مولفه های اصلی شکل گیری مدارس پیشرو

مولفه های اصلی	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
عوامل پژوهشی	۴٫۲۷	۰٫۲۶	۳٫۶۷	۴٫۷۸
مدیریت و رهبری	۴٫۱۶	۰٫۲۴	۳٫۵۴	۴٫۷۱
منابع انسانی	۴٫۳۵	۰٫۳۰	۳٫۷۴	۴٫۸۹
فناوری و تجهیزات	۳٫۷۶	۰٫۱۹	۳٫۰۵	۴٫۳۳
عوامل فرهنگی - اجتماعی	۴٫۵۱	۰٫۲۵	۳٫۸۷	۵
بودجه	۳٫۷۲	۰٫۴۳	۲٫۱۳	۴٫۶۰
عوامل آموزشی	۳٫۹۴	۰٫۲۴	۳٫۳۱	۴٫۳۸

نمودار ۱: میانگین مولفه های اصلی شکل گیری مدارس پیشرو

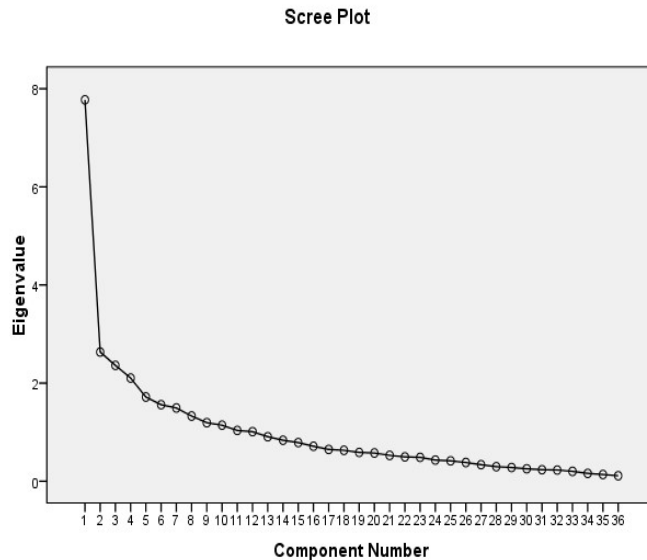
چنانچه یافته های جدول و نمودار فوق نشان می دهد:

از نظر پاسخگویان (مدیران و دبیران) میانگین مولفه های اصلی شکل گیری مدارس پیشرو در دامنه عددی ۳/۷۲ برای بودجه الی ۴/۵۱ برای عوامل فرهنگی-اجتماعی بود. از آنجاییکه سوال ها، بر روی مقیاس ۵ گزینه ای لیکرت «۱ الی ۵» تنظیم شده است، ۳ حد وسط طیف ۵گزینه ای لیکرت می شود. بنابراین از نظر پاسخگویان میانگین مولفه های اصلی شکل گیری مدارس پیشرو بیشتر از حد وسط طیف می باشد.

سوال های پژوهش

سوال اول: کدام مؤلفه ها بر شکل گیری مدارس پیشرو تأثیر گذارند؟

پس از تعیین عوامل اولیه بر اساس ادبیات و پیشینه تحقیق، فهرست عوامل موثر بر شکل گیری مدارس پیشرو در اختیار متخصصین و صاحب نظران در گروه علوم تربیتی قرار گرفت تا عوامل موثر جهت تعیین و طراحی مدل مدارس پیشرو انتخاب و در قالب ماتریس جهت اجرای تحقیق ارائه شوند.

نمودار ۲: نمودار شیب دار مولفه ها

برای پاسخگویی به این پرسش که مولفه های اصلی شکل گیری مدارس پیشرو کدامند؟ از روش تحلیل مولفه های اصلی (PC) استفاده شد. به منظور تشخیص عامل هایی که احتمالاً زیربنای زیرمولفه های سی و شش گانه را تشکیل می دهد و همچنین ساختار ساده آن، روش چرخش واریماکس با حداقل بار عاملی ۰/۴۰ مورد استفاده قرار گرفت.

محاسبات انجام شده نشان می دهد که شاخص کفایت نمونه برداری (KMO)^۲ برابر با ۰/۷۱۶ و سطح معنادار بودن مشخصه آزمون کرویت بارتلت نیز کمتر از ۰/۰۰۰۱ است. بنابراین بر پایه هر دو ملاک می توان نتیجه گرفت که اجرای تحلیل عاملی بر اساس ماتریس همبستگی حاصل قابل توجیه خواهد بود. برای تعیین این مطلب که مولفه های اصلی شکل گیری مدارس پیشرو کدامند؟ سه شاخص ارزش ویژه، درصد تبیین واریانس و نمودار چرخش یافته ارزشهای ویژه scree مورد بررسی قرار گرفت.

از نمودار شیب دار می توان استنباط کرد که سهم ۷ عامل نخست در واریانس کل متغیرها چشمگیر و از سهم بقیه عامل ها متمایز است.

^۱. Principle Component Analysis

^۲. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy

جدول ۴: ارزش ویژه، درصد تبیین واریانس، درصد تراکمی و ضریب اعتبار عامل ها

عامل	ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد تراکمی
۱	۹,۱۸۴	۲۴,۸۲۳	۲۴,۸۲۳
۲	۳,۸۴۷	۱۰,۳۹۶	۳۵,۲۱۹
۳	۲,۸۲۸	۷,۶۴۴	۴۲,۸۶۳
۴	۲,۱۸۱	۵,۸۹۵	۴۸,۸۷۵
۵	۲,۰۹۶	۵,۶۶۶	۵۴,۴۴۴
۶	۱,۸۲۳	۴,۹۲۷	۵۹,۳۷۱
۷	۱,۵۶۱	۴,۲۱۸	۶۳,۵۶۹

بر پایه سه شاخص مذکور از مجموعه پرسش‌ها تعداد ۷ عامل استخراج شد، که ۶۳/۵۶۹ درصد کل واریانس تبیین می‌شود. عامل یکم با ارزش ویژه ۹/۱۸۴ به اندازه ۲۴/۸۲۳ درصد واریانس کل و عامل دوم با ارزش ویژه ۳/۸۴۷ به اندازه ۱۰/۳۹۶ درصد واریانس کل متغیرها و عامل هفتم با ارزش ویژه ۱/۵۶۱ به اندازه ۴/۲۱۸ درصد واریانس کل متغیرها را توجیه می‌کند. این ارقام در جدول فوق نشان داده شده است.

به منظور تشخیص عامل‌هایی که احتمالاً زیربنای زیرمolfه های سی و هفت گانه را تشکیل می‌دهد و همچنین ساختار ساده آن، روش چرخش واریماکس با حداقل بار عاملی ۰/۴۰ مورد استفاده قرار گرفت. ماتریس ساختار حاصل در جدول زیر نمایش داده شده است.

سوال دوم: مدل بومی برای مدارس پیشرو در ایران چیست؟

برای تبیین و تأیید مolfه های اصلی شکل‌گیری مدارس پیشرو و ارائه مدل بومی، از روش تحلیل عامل تأییدی استفاده شد که برای برازش مدل، نرم افزار SPSS مورد استفاده قرار گرفت. تجزیه و تحلیل عاملی تأییدی سازگاری بیرونی سنجه‌های مقیاس و یا عوامل را می‌سنجد. نتیجه تحلیل عاملی تأییدی نشان می‌دهد که هر یک از سنجه‌ها از چه درجه اهمیتی روی مolfه‌های اصلی برخوردارند و حتی

نشان می‌دهد هر یک از مولفه‌ها از چه درجه اهمیتی روی سازه‌های مرتبه دوم بر خوردار است. همیشه چهار شاخص مجذور کای، درجه آزادی، سطح معناداری و جذر برآورد واریانس خطای تقریب در زیر شکل‌های حاصل از تحلیل عاملی تاییدی نشان داده می‌شود. این شاخص‌ها شاخص‌های اصلی برازش مدل می‌باشد. بر این اساس به منظور بررسی تایید شاخص‌های تشکیل دهنده متغیرهای اصلی و گویه‌های تشکیل دهنده آنها به تحلیل عاملی تاییدی می‌پردازیم.

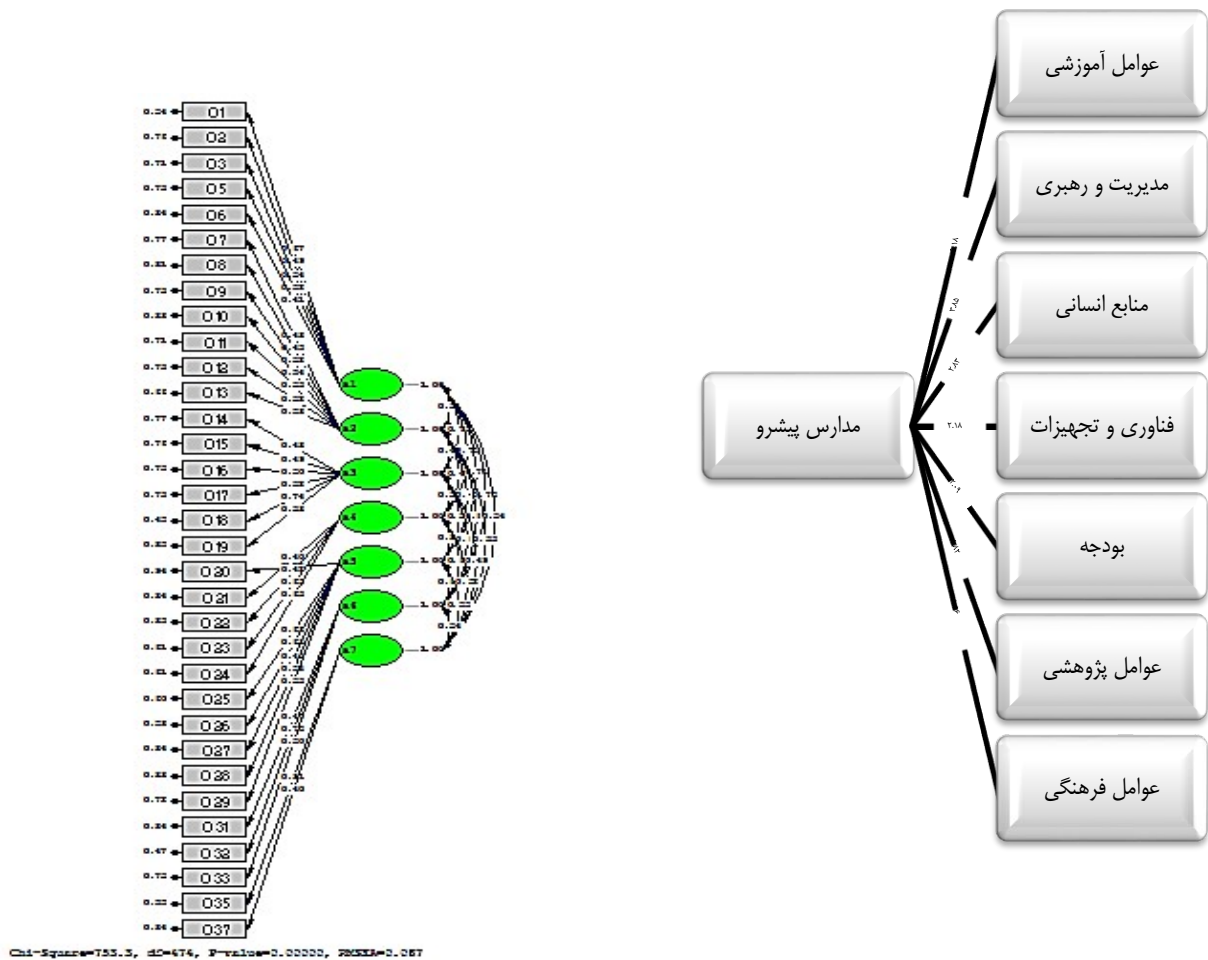
بدین منظور شمای مدل ریاضی با استفاده از ترسیم روابط بین مولفه‌های فرعی و مولفه‌های اصلی تدوین شد، سپس شاخص‌های برازندگی مدل اندازه‌گیری مورد محاسبه و ارزیابی قرار گرفت. شاخص‌های برازندگی^۱ از قبیل مجذور کای، مجذور کای نرم شده (χ^2/df) مورد استفاده قرار گرفت اغلب صاحب نظران مجذور کای نرم شده کوچکتر از ۳ را نشان دهنده برازندگی مناسب مدل تلقی می‌کنند (گیلز، ۲۰۰۲). مقادیر بدست آمده برای شاخص‌ها در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول ۵: شاخص‌های برازندگی مدل شکل‌گیری مدارس پیشرو

شاخص‌های برازندگی	χ^2	df	χ^2/df %	RMSEA	GF I	AGF I	CF I
مقادیر شاخص‌ها	۷۵/۳	۴۷	۵۸/۱	۰/۰۶۷	۰/۸۹	۰/۸۱	۰/۹۲

بر اساس جدول فوق، شاخص‌های برازندگی مورد بررسی نشان داد، مجذور کای نرم شده برای مدل اندازه‌گیری در این پژوهش ۲/۳۳ بود که بیان‌کننده برازندگی قابل قبول مدل با داده است. شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) بالاتر از ۰/۹ و شاخص برازندگی (GFI) برابر ۰/۸۹ و شاخص تعدیل شده برازندگی (AGFI) نیز ۰/۸۱ و همچنین RMSEA برابر با ۰/۰۶۷ بود که بر اساس مقادیر بدست آمده می‌توان گفت مدل بدست آمده برازش مناسبی با داده‌ها دارد. ضرایب مسیر در مدل به شکل زیر بود.

^۱.Fit index

نمودار ۸: مدل ساختاری به انضمام ضرایب مسیر (خروجی نرم افزار)
 نمودار ۹: ارزش ویژه مولفه ها و میزان سهم هر یک در شکل گیری مدارس پیشرو
 از بین مولفه های مدارس پیشرو در مدل، میزان اثر عوامل آموزشی بر شکل گیری مدارس پیشرو بیشتر و عوامل فرهنگی کمتر می باشد.

مدیریت و رهبری

مدارس به عنوان اصلی ترین و کلیدی ترین مرکز تربیت انسانی همچون دیگر سازمان ها، فرهنگ به خصوصی دارند که می تواند در تربیت افراد توانمند، متخصص و کارآفرین اثرات بسزایی داشته باشد، که این امر مهم در گرو موجود بودن مدیریت و رهبری اثربخش در مدارس می باشد (میرسپاسی ۱۳۷۶). سازمان های متعالی رهبرانی دارند که به آینده شکل می دهند و همیشه نقش الگو را برای ارزش ها،

اصول اخلاقی و اعتماد ایفا می کنند آنها انعطاف پذیرند و سازمان را برای پیش بینی و واکنش به هنگام جهت اطمینان از موفقیت مستمر سازمان توانمند می سازند (همایونفر، ۱۳۸۹). قاسمی (۱۳۷۹)، پاین (۲۰۰۰) و جان سورد و روسر (۲۰۰۲) نیز در مطالعات خود تاکید داشته اند که مدیریت و رهبری اثربخش، بهره وری و کارایی و تعالی مدارس ارتباط دارند. سازمان های متعالی رهبرانی دارند که آینده را به تصویر کشیده و آنرا محقق می سازند و همواره به عنوان الگو برای ارزش ها و اخلاق سازمانی، ایفای نقش می کنند و الهام بخش اعتماد هستند. آنها انعطاف پذیرند و سازمان را قادر می سازند تا برای حصول اطمینان از موفقیت مداوم سازمان، آینده را به موقع پیش بینی کرده و عکس العمل نشان دهد. در واقع می توان اینطور بیان کرد که؛ سازمانهای برتر امکان دسترسی سریع به شایستگیهای رهبری مورد نیازشان را دارند. تصمیمات آنان عملکرد فعلی آنان را بهینه کرده و زمینه را برای آینده مهیا می سازد. این نتایج با تحقیق روشنگر اربطانی و همکاران (۱۳۹۲) در یک راستا می باشد. با توجه به یافته های این تحقیق ارتباط معنی دار بین سبک های رهبری تحولگرا با تعالی سازمانی وجود دارد.

مدیریت و رهبری منابع انسانی

آموزش بهترین و مناسب ترین روش توانمندسازی منابع انسانی است. مشکل اصلی مدارس و مدیران مقاومت در برابر تغییر، عدم پذیرش شیوه ها و فرآیندهای نوین و پرهیز از بکارگیری شیوه های سنتی و ترس از ورود به حوزه های جدید در اعضای فعلی به دلیل توانمند نبودن آنهاست و از بین بردن این مشکل ها از طریق آموزش امکان پذیر است. توانمندسازی و ارتقای مهارتها با استفاده از الگوهای آموزشی مناسب محقق خواهد شد. آموزش موجب آگاه سازی و ایجاد تعهد و دلمشغولی در نیروی انسانی می گردد. متعهد شدن در برابر جامعه به خاطر داشتن دغدغه و نگرانی از آینده جوانان فارغ التحصیل و مسئول و پاسخگو بودن هوه در برابر آینده جوانان از نتایج آموزش و بهسازی نیروی انسانی می باشد. این نتایج با یافته های اتزکویتز و همکاران (۲۰۰۳) و دیدگاه ابویی اردکان و همکاران (۱۳۸۶) همخوانی دارد.

در مدارس پیشرو که سازمانی ساختار کارآفرینانه دارد قوانین و مقررات، شرح وظایف، میزان اختیارات محول شده در تصمیم گیری دارای بیشترین انعطاف پذیری و در راستای توانمندسازی زیرمجموعه ی سازمانی می باشد و این اجازه به کارکنان داده می شود تا با استفاده از ابتکارات و خلاقیت های فردی و سازمانی ضمن در نظر گرفتن اهداف شغلی و سازمانی برای بهبود ماموریت واحد مر بوط تلاش کنند (کردنائیج و همکاران، ۱۳۸۹). از طرف دیگر رفتار سازمانی اساتید یک مدارس پیشرو شامل تصمیمات آنها در موارد مختلف و به طور مثال در مورد نحوه ی همکاری با صنایع و سازمانها و یا به ثبت رساندن نتایج تحقیقات و یا ایجاد شرکت های زایشی تاثیر مستقیمی در عملکرد مدارس دارد (کلارک، ۱۹۹۸) و به عبارتی به تعامل مستمر با محیط اعم از جامعه و صنعت اهمیت خاصی داده می شود که این تعامل بستگی به چشم انداز مدیران مدارس دارد.

^۱. Payne

^۲. JohnSurd & Rosser

زیرساخت در واقع امکانات، خدمات و تأسیسات اساسی مورد نیاز برای عملکرد یک مجموعه مانند نظام های ارتباطی، سازمان ها و... زیرساخت خوانده می شود. در عصر دانش و اطلاعات با استفاده از ارتباطات رایانه ای مرزهای دانش از هم گسیخته و محیط یادگیری به شکلی جدید معنا می یابد. فناوریهای اطلاعات در پیدایش روش ها و اشکال جدیدی از تعلیم و تربیت تأثیر گذاشته و به فضاهای آموزشی وارد می شود بنابراین لازم است جهت ارتقاء دانش افراد و ایجاد مهارت های لازمه و به فعلیت درآوردن استعدادهای نهفته در دانش آموزان مهارت های فن آوری به آنها تعلیم داده شده. به موازات استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در تمامی ابعاد حیات بشری جهان به سرعت در حال تبدیل شدن به یک جامعه اطلاعاتی است. امروزه دستیابی به اینترنت و استفاده از منابع اطلاعاتی در تمام جوامع سیری تصاعدی را طی می نمایند. ایجاد زیرساخت های ارتباطی، قانونی و تربیت نیروی کار آشنا با فن آوری اطلاعات و ارتباطات، نمونه ای از تلاش های انجام شده در این زمینه می باشد. رشد شکاف دیجیتالی بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه جای هیچ گونه شک و تردیدی در رابطه با تدوین استراتژی و تبعیت از سیاست آموزشی جهت نیل به یک جامعه مدرن اطلاعاتی را باقی نگذاشته است. بطوریکه فن آوری اطلاعات مطابق با نظر کارشناسان دارای پتانسیل لازم جهت توسعه در تمامی ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی است (اسدی وهمکاران، ۱۳۹۱) با وجود اینکه ابزارهای فناوری اطلاعات از جمله کامپیوتر و اینترنت برای آموزشگران مراکز آموزشی بصورت وسیعی قابل دسترس شده است ولی هنوز استفاده از این فناوری ها در فرایندهای آموزشی و یادگیری بوسیله آموزشگران خیلی محدود است (شیروما، ۲۰۰۰).

اکبری (۱۳۸۱) نیز در خصوص زیرساخت ها و امکانات رفاهی کتابخانه های مدارس، بیان می کند که زیرساخت ها و امکانات رفاهی چه از نظر کیفی و چه از نظر کمی با استانداردها مطابقت ندارند و بسیار پایینتر از استانداردها هستند. با توجه به رشد آموزش در ایران، تنوع رشته های تحصیلی، نیازها و تغییرات زیادی که در مدارس به وجود آمده است که خود، نیازمند تجهیز زیرساخت ها و امکانات رفاهی برای پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی این خیل عظیم دانش آموزان است. به عبارت دیگر می توان، گفت برنامه های آموزشی مدارس ها، همگام با رشد زیرساخت ها و امکانات رفاهی مدارس به تعالی مدرسی کمک می کنند.

بودجه

کمبود منابع مالی مدارس یک مسئله بین المللی هم در مدارس پیشرفته و هم در کشورهای در حال توسعه است که به دلیل افزایش تقاضا برای ورود به مدارس، افزایش قیمت نفت، بروز بحران های متعدد در تجارت بین الملل، کاهش رشد اقتصادی کشورها و عدم توانایی در افزایش مالیت ها رخ داده است. در کشورهای در حال توسعه به دنبال پیش گرفتن سیاست اقتصاد بازار آزاد نقش حمایتی دولت کاهش یافته و به تقلیل مخارج دولت و از جمله مخارج آموزش و پرورش در این کشورها منجر شد. در این میان وضعیت مدارس ایران بخرنج تر است (روشن، ۱۳۹۱) در ایران عمده ترین ممر درامدی مدارس دولتی از محل بودجه دولتی تدمین می گردد. کیفیت و کمیت آموزش تا حد زیادی به شکل تامین مالی بستگی دارد که در شرایطی که منابع دولتی برای تامین مالی مدارس کم باشد رقابت برای جذب منابع بیشتر می شود. کمبود منابع مالی و کاهش بودجه دولت به بخش آموزش و پرورش شرط علی برای تلاش مدارسیان به منظور رسیدن به استقلال

مالی است این یافته ها با نتایج حسنقلی پور و همکاران (۱۳۹۰) همخوانی دارد. ایشان معتقدند کاهش بودجه دولتی مدارس می تواند به استقلال مالی و همچنین توسعه فعالیت تعالی مدارس منجر شود، در واقع مدارس پیشرو که به مفهوم کنش کارآفرینانه در راهبردها، ساختارها، دیدگاه ها و عملکردهای یک مدارس بوده و به «مدارس نسل سوم» نیز معروف است، موسسه ای خود مولد بوده که برای کسب منابع، در روند گذر از «سازمان مبتنی بر هدایا و وابسته به نهادهای دیگر» است و فارغ التحصیلانی را به جامعه ارائه می دهد که دانش را در کنار پژوهش با نوآوری، کار می آفرینند.

آموزش یکی از مهم ترین فعالیت های مدارس است و ارتقاء کیفیت آن یکی از ضروریات ایجاد مدارس پیشرو می باشد. فقدان یا کمبود در هم تنیدگی آموزش های مدارس با نیازهای جامعه منجر به این شده است که دانشجویان درک درستی از مسائل جامعه در زمینه کار، اشتغال و صنایع مختلف نداشته باشند در نتیجه قادر نخواهند بود از ظرفیت های خود در زمینه تعالی استفاده کنند. از سوی دیگر تقاضا محوری موجب انطباق دانش و عمل با آخرین تحولات علمی روز، آگاهی از آخرین مطالعات و نتایج پژوهش ها و دستاوردها می گردد. پیروی از رویکرد مهارت های بین رشته ای با توجه به نیازهای روز جامعه و توسعه مهارت های همکاری، مشارکت، تعامل، گروه سازی و مهارت های حل مسئله و تفکر انتقادی می گردد که برای پیشرو شدن و تعالی بسیار لازم است. این نتایج با دیدگاه های اتر کوتنز (۲۰۰۳)، عارفی (۱۳۸۴) همخوانی دارد.

سازمان ها زمانی ارزش آفرینی می کنند که نرخ بازده سرمایه گذاری بیشتر از هزینه باشد (خراسانی، ۱۳۸۷). پژوهش های مدارس نیز نوعی سرمایه گذاری است که چنانچه بازده آنها کمتر از هزینه سرمایه آنها باشد ارزش خلق نخواهند کرد. خلق ارزش پایدار حاصل تلاش بلندمدتی است که در آن با استفاده از کاربرد سرمایه های انسانی، مادی، مالی در فعالیت ها و فرایندهای پژوهش بدست می آید دانش به منبع اقتصادی کلیدی سازمانها تبدیل شده است و این در حالی است که سرمایه های مادی، نیروی انسانی و منابع طبیعی به عنوان منابع ثانوی سازمان ها در نظر گرفته می شوند و دانش است که ارزش می آفریند. مدیریت ارزش آفرینی پژوهش ها منجر به تخصیص بهینه منابع و افزایش میزان بازگشت سرمایه می شود. پژوهش هایی که با هدف فن آفرینی مدیریت شود از طریق نوآوری موجب خلق ارزش برای مدارس شده و مدارس را برای پیشرو شدن کمک می کند. به عقیده زولتان (۲۰۰۴) مدارس متعالی، فارغ التحصیلانی را به جامعه ارائه می دهد که دانش را در کنار پژوهش های کاربردی به خدمت گرفته و با نوآوری، کار می آفرینند این نتایج با تحقیق اتر کوتنز (۱۹۹۸) در یک راستا می باشد براساس این تحقیق با توجه به مطرح شدن این مقوله نقش جدیدی برای مدارس در جوامع تعریف شده است و آن شامل تجاری سازی نتایج پژوهش ها است. مدارس اکنون می توانند از طریق پژوهش ها، نقش پیشرفته تر و برتری در نوآوری داشته باشند. همچنین این نتایج با تحقیقات جوآو (۲۰۰۶) که رتبه بندی جهانی مدارس در قالب سه مولفه اصلی، عملکرد تحصیلی، انطباق با استانداردهای بین المللی و نسبت دبیران به دانش آموزان را تعیین کردند، عملکرد علمی با تالیفات چاپ شده، اسنادها، جوایز و مصاحبه ها به عنوان شاخص های تعالی می باشند.

نتیجه گیری

اولین یافته‌ی این پژوهش تعیین مؤلفه‌های اثر گذار بر شکل‌گیری مدارس پیشرو می‌باشد که این یافته، پس از تعیین عوامل اولیه بر اساس ادبیات و پیشینه تحقیق، فهرست عوامل موثر بر شکل‌گیری مدارس پیشرو در اختیار متخصصین و صاحب نظران علوم تربیتی قرار گرفت تا عوامل موثر جهت تعیین و طراحی مدل مدارس پیشرو انتخاب و در قالب ماتریس جهت اجرای تحقیق ارائه شوند. برای پاسخ مشخص شدن وضعیت مؤلفه‌های فرعی و اصلی از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد، از نظر پاسخگویان همه مؤلفه‌های شکل‌گیری مدارس پیشرو بیشتر از حد متوسط می‌باشند. این پژوهش مدیریت و رهبری منابع انسانی زیرساخت و فناوری و تجهیزات و عوامل آموزشی و عوامل پژوهشی و عوامل فرهنگی و اجتماعی و بودجه را بررسی کرد.

از ویژگی‌های سازمان‌های متعالی داشتن فرهنگ انعطاف پذیر است. در این فرهنگ، هنجارها و باورهای تایید می‌شود که بتوان با آن علائم موجود در محیط را شناسایی و تفسیر کرد و بر آن اساس واکنش مناسب از خود نشان داد. کورنوال و پرلن سازمان‌های متعالی را با خطرپذیری و تمرکز بر آینده و مرزهای سازمانی منعطف و ارتباط‌های باز و مکرر در تمامی جهات توصیف کرده اند (قناتی، ۱۳۸۹). چنین سازمانی می‌تواند در برابر طرح‌های جدید به سرعت از خود واکنش نشان داده و توان آن را دارد که تجدید ساختار کرده و برای انجام یک کار جدید، مجموعه رفتارهای جدیدی را در پیش بگیرد (لیزنر، ۲۰۰۶).

سازمان‌هایی که امکان برقرار کردن روابط غیررسمی و انعطاف پذیر را در ساختار خود پیش بینی می‌کنند، عوامل مثبت و اثرگذاری برای ترغیب و رشد خلاقیت و نوآوری در سازمان خود به وجود می‌آورند (وسترگارد، ۲۰۰۷). به عقیده راپکه (۱۹۹۸) در نظام آموزش و پرورش مهمترین ویژگیهای مدارس پیشرو برخورداری از فرهنگ سازمانی نوآورانه است. از آنجا که لازمه‌ی وجود فرهنگ نوآورانه داشتن فضای مساعد برای نوآوری و پاسخگویی خلاق به نیازهای محیطی به عنوان مهمترین پیش نیاز تحقق الگوی مدارس پیشرو و بستر فعالیت‌های نوآورانه است، باید مدارس را بسط‌سازی کرد، تا همچنان در متن تحولها بمانند، رشد کنند و محل همکاری پژوهشگران و استادان و جایگاهی مهم برای برای پژوهش و آموزش باشند. این نتایج با تحقیق قناتی و همکاران (۱۳۸۹) در یک راستا می‌باشد. ایشان در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که؛ هنگامی که مدارس می‌خواهد به سمت نوآوری و تعالی حرکت کند، باید فرهنگ کل مدارس به فضای نوآورانه تبدیل شود. به عبارت دیگر مدارس پیشرو نیازمند یک فرهنگ سازمانی نوآورانه می‌باشد.

منابع

- آزادی و ایراندوست. (۱۳۹۸). بررسی مقایسه اثرگذاری مدارس بدون کیف و مدارس سنتی بر آموزش کارآفرینی در دانش آموزان، دومین کنفرانس ملی مدارس کارآفرین (با رویکرد برنامه ریزی درسی).
- باقری نژاد، جعفر. (۱۳۹۲). مدارس کار آفرین زمینه ساز اشتغالزایی، اولین همایش اشتغال و نظام آموزشی کشور.
- حریری، نجلا و یاری فیروز آبادی، یارحسین. (۱۳۸۸). بررسی وضعیت زیر ساخت های فناوری اطلاعات در کتابخانه های مرکزی واحدهای مدرسی منطقه پنج مدارس آزا اسلامی، دانش شناسی، شماره ۵، صص ۴۵-۵۷.
- بختیاری، محمد. (۱۳۹۸). توسعه مدارس کارآفرینی با برنامه درسی کارآفرینانه رویکرد فرهنگی و سیستمی، دومین کنفرانس ملی مدارس کارآفرین (با رویکرد برنامه ریزی درسی).
- حجازی، اسد و بختیاری، ابوالفضل. (۱۳۹۸). مهارت آموزی و آموزش کارآفرینی در مدارس: چالش ها و راهبردها. دومین کنفرانس ملی مدارس کارآفرین (با رویکرد برنامه ریزی درسی).
- رونق، مریم. (۱۳۹۶). مدل تعالی EFQM۲۰۱۰، فصلنامه توسعه و بهبود مدیریت، سال اول، شماره ۴، صص ۱۹-۱۵.
- صالحی، سید حسن. (۱۳۸۰). فرهنگ مشارکت، شماره ۲۹.
- قورچیان، نادرقلی. (۱۳۹۳). دایره المعارف آموزش عالی. جلد اول. ناشر: بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی.
- مدهوشی، مهرداد، محمد رضا زالی، نسیم نجیمی. (۱۳۸۹). = تشکیل خانه کیفیت در نظام آموزش عالی (مطالعه موردی، مقطع دکتری مدیریت مدارس دولتی)، فصل نامه پژوهشی و برنامه ریزی آموزش عالی، شماره ۵۱، صص ۱۵۴ - ۱۲۱.
- مولفان حوزه و مدارس، آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن (۴ جلد)، تهران: انتشارات سمت و پژوهشکده حوزه و مدارس، ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰.
- مهرمحمدی، علی. (۱۳۹۸). مدرسه کارآفرین: جستجوی چستی در تربیت فناورانه و چگونگی در تفکر طراحی. دومین کنفرانس ملی مدارس کارآفرین (با رویکرد برنامه ریزی درسی).
- همایونفر، محمد. (۱۳۸۹). راهنمای متقاضیان جایزه ملی بهره وری و تعالی سازمانی، چاپ اولف تهران، موسسه مطالعات بهره وری و منابع انسانی، انتشارات سرآمد.

-Clark, B. R. (2008). The Entrepreneurial University: Demand and Response, Tertiary Education and Management, Vol. 4, No.1, 5-16.

- Etzkowitz, H., Webster, A., Gebhardt, C. and Terra, B.R.C.(2014). The Future of the university and the university of The Future: Evolution of ivory Tower to Entrepreneurial paradigm, Policy Research, 29, pp313-330.
- Etzkowitz, H. Zhou, C.(2017). Regional Innovation Initiator: The Entrepreneurial University in Various Triple Helix Models " Singapore Triple Helix VI conference, National University of Singapore, 16-18 .
- H.j. Freiberg,(ed.), School climate: Measuring, Improving and sustaining Healthy Learning Environments, (London: Falmer Press, 2002).
- MarwaEltanahy, SufianForawi, NasserMansour(2020).Elsevier. Volume 37, September 2020, 100697.
- Zoltan, J. A. (2004). Global Entrepreneurship Monitor, Boston College and London Business School.
- Roser, Max; Ortiz-Ospina, Esteban (2019). Primary and Secondary Education, Our World in Data. Retrieved 24 October 2019
- Shiroma, D. (2000). Using primary sources on the internet to teach and learn history. ERIC Digid EO.
- valentinm, Greu & etal.(2017). Benefits of entrepreneurship education and training for engineering students. MATEC Web of Conferences 121:12007.